

THỨC ĐẦY TỰ DO HIẾN ĐỊNH

Nguyễn Cao Quyền

Chủ nghĩa Tự Do Hiến Định (Constitutional Liberalism) không liên quan gì đến thủ tục chọn ra chính quyền mà chỉ chú trọng đến mục tiêu của chính quyền. Thuật ngữ này dựa trên hai ý niệm bền chặt với nhau: ý niệm tự do cá nhân khởi đầu từ thời các triết gia Hy Lạp và ý niệm hiến định dựa vào truyền thống pháp trị (rule of law) khởi đầu từ các triết gia La Mã.

Chủ nghĩa Tự Do Hiến Định đã phát triển tại Tây Âu và Hoa Kỳ với ý nghĩa bảo vệ quyền sống, quyền sở hữu tài sản, quyền tự do tôn giáo, quyền tự do ngôn luận .. của mỗi cá nhân. Chủ nghĩa này nhấn mạnh vào việc kiểm soát quyền lực của mỗi ngành trong chính quyền, sự bình đẳng trước pháp luật, sự công minh của tòa án và sự tách biệt giữa Nhà Nước và Giáo Hội. Đại diện cho trường phái này có các tên tuổi nổi tiếng như: Thomas Hobbes, John Locke, Adam Smith, Montesquieu, Jefferson, James Madison...

Chủ nghĩa Tự Do Hiến Định cũng như tất cả các biến thể của nó đều công nhận con người có những quyền tự nhiên không thể chuyển nhượng và chính quyền phải được xây dựng trên một đạo luật cơ bản nhằm hạn chế quyền lực của chính nó để bảo toàn các quyền tự nhiên đó. Đại Hiến Chương Magna Carta, Hiến Pháp Hoa Kỳ, Văn Kiện Chung Kết Cũ Hiệp Ước Helsinki đều là những biểu hiện của chủ nghĩa Tự Do Hiến Định.

CON ĐƯỜNG DÂN CHỦ TỰ DO

Kể từ năm 1945, đa phần các chính quyền Tây Phương đều thể hiện hai yếu tố Dân Chủ và Tự Do Hiến Định. Như vậy khó có thể hình dung là hai yếu tố đó tách biệt nhau. Vậy mà trên thực tế đã có những lúc hai yếu tố đó không xuất hiện song hành. Phải chờ đến cuối thập kỷ 1940, phần lớn các quốc gia Tây Phương mới trở thành những nền “Dân Chủ chân chính”.

Hiện nay ta thấy những nét đặc trưng tạo ra sự khác biệt giữa các chính quyền Âu Châu và Bắc Mỹ với các chính quyền khác trên thế giới, không phải là Dân Chủ mà là Tự Do Hiến Định. Vào lúc này, các chính quyền tại Đông Á, giống như các chính phủ Tây Phương trong khoảng thời gian 1900 là một sự pha trộn giữa Dân Chủ, Tự Do, Tư Bản, độc quyền chính trị và tham nhũng. Tự Do Hiến Định dẫn đến Dân Chủ nhưng Dân Chủ thì hình như không mang lại Tự Do Hiến Định. Trong vài thập niên qua, tương phản với con đường của các nước Tây Phương, một vài chính thể độc tài tại Phi Châu và châu Mỹ La Tinh, với chút ít nền móng của chủ nghĩa Tự Do Hiến Định, đã mở đường cho Dân Chủ nhưng kết quả vẫn không đáng khích lệ.

HIỆN TƯỢNG TIẾM QUYỀN

Sự đối nghịch giữa Dân Chủ và chủ nghĩa Tự Do Hiến Định nằm trong phạm vi quyền lực của chính quyền: Tự Do Hiến Định nói đến việc hạn chế quyền lực còn Dân Chủ nói đến việc tích tụ quyền lực. Chính quyền Dân Chủ nào cũng tưởng rằng nó có chủ quyền tuyệt đối. Khuynh hướng này thường dẫn đến sự tập trung quyền lãnh đạo bằng các biện pháp vượt ra khỏi hiến pháp. Một hiện tượng “tiếm quyền” thật sự đã xảy ra trong nhiều thập niên qua.

Nhiều học giả và các chính phủ Tây Phương khuyến khích hình thành các Nhà Nước tập quyền mạnh trong Thế Giới Thứ Ba, với lập luận là họ cần có quyền lực đó để kéo đổ các chế độ phong kiến và mang lại văn minh trật tự cho xã hội. Lý luận này gây lăm lăm giữa nhận định về một chính quyền “mạnh” và một chính quyền “chính đáng”. Các chính quyền được xem là “chính đáng” thường có khả năng duy trì được trật tự và theo đuổi được những chính sách đề ra, tuy hơi chậm chạp. Nhưng chính quyền “mạnh” thì nhiều lần đã đình chỉ các quyền hiến định và đàn áp nhân dân. Sự tập trung quyền lực thiếu kiểm soát đã từng và vẫn là kẻ thù của nền Dân Chủ Tự Do. Các biện pháp “Phi Tự Do” không phù hợp với các mục tiêu nhằm giải phóng con người.

CÁC CHẾ ĐỘ DÂN CHỦ PHI TỰ DO (ILLIBERAL DEMOCRACIES)

Sự thiếu cảnh giác đã làm cho các chế độ “ Dân Chủ Phi Tự Do” phát triển. Ngày nay, nhiều chính quyền được bầu lên một cách Dân Chủ đã bất chấp các giới hạn quyền lực do Hiến Pháp quy định và tước đi các quyền Tự Do căn bản của người dân.

Khảo sát để tìm hiểu thế nào là “Dân Chủ Tự Do” cần phân biệt rõ ràng hai thuật ngữ Dân Chủ và Tự Do. Khi một quốc gia tổ chức các cuộc bầu cử đa đảng, có cạnh tranh, để thiết lập một bộ máy cầm quyền do dân lựa chọn mà không bị áp đặt, thì ta gọi đó là một “quốc gia dân chủ”. Còn Tự Do theo nghĩa truyền thống là các quyền tự nhiên bất khả chuyển nhượng của con người. Những quyền này bảo vệ tính độc lập và tự chủ cũng như nhân phẩm của con người trước những chèn ép chính trị, xã hội, tôn giáo và những thứ khác. Chính vì trách nhiệm bảo vệ quan trọng đó mà các quyền này được khuyến khích phải ghi vào Hiến Pháp nên gọi là “Tự Do Hiến Định”. Nếu coi Dân Chủ cũng là biểu hiện của Tự Do thì đó là “Tự Do Chính Trị”, còn “Tự Do Hiến Định” mới chính là “Tự Do Dân Sự”. Một đảng tạo ra chính quyền, một đảng hạn chế và kiểm soát chính quyền.

Với sự khác biệt nói trên có thể coi Tự Do là nền tảng và Dân Chủ là thượng tầng. Tự Do Hiến Định dẫn đến Dân Chủ, nhưng Dân Chủ thì không mang lại Tự Do Hiến Định. Cái làm thành nét đặc trưng và tạo ra sự khác biệt giữa các chính quyền Âu Châu và Bắc Mỹ với các chính quyền khác trên thế giới, chính là Tự Do Hiến Định.

ĐƯỜNG VÒNG PHẢN HỒI CHỐNG TỰ DO

Sau một diễn tiến Dân Chủ lòng tin thường được tạo lập nhưng lòng tin ấy lại làm mất cảnh giác nơi quần chúng và là mảnh đất phát sinh ra lạm quyền. Sự lạm quyền này sẽ quay lại chống Tự Do. Như vậy, con đường Dân Chủ chống Tự Do khép lại thành một đường vòng. Kinh nghiệm sống cho thấy chỉ trong một xã hội có Tự Do Hiến Định vững chắc thì sự biến chất của quyền lực mới được kiềm chế và mới có thể ngăn chặn đường “vòng phản hồi chống Tự Do”. Trong công cuộc đấu tranh Dân Chủ, khi giới cầm quyền cần phải nhượng bộ thì họ sẽ nhượng bộ Dân Chủ vì đó là món hàng rẻ hơn và ít nguy hiểm hơn so với Tự Do. Điều này nhiều nhà độc tài trên thế giới đã từng làm. Cho nên nhất thiết phải đòi hỏi cho bằng được Tự Do Hiến Định tức Tự Do Dân Sự. Vào thời điểm năm 1979 một nửa số quốc gia đang dân chủ hóa trên thế giới là các chế độ “Dân Chủ Phi Tự Do” (Illiberal Democracies).

Nhiều nhà quan sát thừa nhận là mô hình Hiến Pháp Hoa Kỳ có thể cải thiện được nhiều vấn đề liên quan với chế độ Dân Chủ Phi Tự Do. Triết lý nằm sau hiến pháp Mỹ là nỗi sợ quyền lực bị tích lũy. Triết lý này vẫn giữ nguyên tính thời sự như vào những năm đầu giai đoạn lập quốc của Hiệp Chúng Quốc. Giới thiệu mô hình Hiến Pháp Hoa Kỳ không phải để nói rằng đó là con đường tốt nhất, mà chỉ để nhấn mạnh một cách đồng đều đến hai thuật ngữ Dân Chủ và Tự Do. Bản Tuyên Ngôn Độc Lập của Hoa Kỳ xác quyết rằng con người có một số quyền không thể chuyển nhượng và chính để bảo vệ những quyền đó mà các chính quyền được thiết lập. Một nền Dân Chủ không bảo vệ được Tự Do và Luật Pháp thì chỉ có thể là một niềm an ủi nhỏ nhoi không tác dụng.

THỨC ĐẨY TỰ DO HIẾN ĐỊNH

Thiết lập bầu cử ở một quốc gia là một việc tương đối dễ làm trong khi thúc đẩy chủ nghĩa Tự Do Hiến Định cho đất nước lại là một việc khó khăn hơn nhiều. Quá trình “tự do hóa” là một quá trình lâu dài trong đó “bầu cử” chỉ là một bước. Cho nên các chính phủ hay các tổ chức tranh đấu phải gia tăng các biện pháp đa dạng để ủng hộ chủ nghĩa Tự Do Hiến Định. Bầu cử là một phẩm hạnh quan trọng của lãnh đạo quốc gia nhưng không phải là phẩm hạnh duy nhất.

Các chính quyền phải được đánh giá bằng thước đo liên quan đến chủ nghĩa Tự Do Hiến Định. Chủ nghĩa này đã được Madison và Montesquieu diễn giải như là một hệ thống phức tạp của các thiết chế “kiểm soát và cân bằng” (checks and balances) được lập nên để ngăn chặn sự tích tụ quyền lực và lạm dụng chức vụ. Mục tiêu này được thực hiện không chỉ bằng việc thiết lập một danh sách các “Quyền Con Người” mà phải bằng cả việc xây dựng một hệ thống chính trị không cho phép chính nó xâm phạm các quyền đó.

Các chế độ Dân Chủ Phi Tự Do vẫn còn khá đông trên trái đất. Mỗi nguy hiểm lớn nhất mà các nền dân chủ đó gây ra không chỉ dành cho nhân dân các nước đó mà thật sự đang làm mất uy tín của chính bản thân chế độ Dân Chủ Tự Do. Dân Chủ thiếu Tự Do Hiến Định đang sói mòn Tự Do, lạm dụng quyền lực, chia rẽ các sắc tộc và gây ra nhiều cơ hội chiến tranh. Do đó, các vấn đề lãnh đạo quốc gia trong Thế Kỷ 21 sẽ là những

vấn đề nội tại quan trọng nhất của chế độ Dân Chủ, một việc mà cả chính quyền lẫn quần chúng, cả quốc tế lẫn quốc nội sẽ phải cùng nhau gánh vác và quan tâm.

Chủ nghĩa Tự Do ngày nay đã trở thành một ý thức hệ được nhân loại tiếp nhận một cách rộng rãi. Dù dưới hình thức nào, cổ điển hay hiện đại, chủ nghĩa này cũng liên quan chặt chẽ với những định chế về “ nhân quyền” và “ dân chủ ”. Thắng lợi lớn nhất của Tự Do là bãi bỏ các chế độ quân chủ và độc tài để thay thế vào đó bằng những chế độ Tự Do Hiến Định và Pháp Trị. Chế độ “ Tự Do Hiến Định” bảo đảm những quyền tự do cá nhân như tự do lập ngôn, tự do hội họp và các quyền tự do căn bản khác của con người. Chế độ “ Pháp Trị ” không cho bất cứ cá nhân hay đảng phái chính trị nào đứng trên Hiến Pháp.

“Kinh Tế Thị Trường” cũng là một thành tích khác đáng vinh danh của chủ nghĩa Tự Do vì nó đã xóa đói giảm nghèo và tạo điều kiện cho kinh tế phát triển. Giờ đây, chế độ “Quốc Gia Phúc Lợi” và phong trào “Toàn Cầu Hóa” cũng có thể coi như con đẻ của những tầm nhìn Tự Do khác.

TỰ DO Ở VIỆT NAM

Tại Việt Nam, sự thật đã được phơi bày là kể từ ngày “thống nhất và độc lập” cho đến nay, mối quan hệ gắn bó giữa Độc Lập và Tự Do đã không được bảo vệ vẹn toàn. Do say sưa bởi một thứ quyền lực không giới hạn nên có thể sử dụng một cách trù tiện, Đảng CSVN đã đánh rơi ngọn cờ Dân Tộc trước sự uy hiếp của Đảng Cộng Sản Trung Quốc .

Thái độ nhu nhược của các cấp có thẩm quyền ở nước ta trước hành động ngang ngược của Bắc kinh chứng minh một điều: chỉ khi nào Tự Do được thực hiện thì Độc Lập mới vẹn toàn, bởi vì chỉ khi đó công cuộc bảo vệ đất nước mới trở thành sự nghiệp chung của toàn dân, sức mạnh dân tộc mới được phát huy đến điểm cao nhất của nó. Một chính quyền mà chỗ dựa chỉ là một tầng lớp đặc quyền đặc lợi thì dù có binh hùng tướng mạnh đến đâu cũng không thể bảo vệ đất nước một cách có hiệu quả.

Chưa bao giờ Độc Lập và Tự Do lại gắn bó với nhau như lúc này. Đối với một quốc gia nhỏ bé sống cạnh một cường quốc có truyền thống đế quốc lâu đời thì chỉ có một chế độ thực sự Dân Chủ mới có thể huy động hết sức dân trong sự nghiệp bảo vệ chủ quyền và lãnh thổ. Lịch sử của đất nước đã nhiều lần chứng minh như vậy ./.

NGUYỄN CAO QUYỀN

Ngày 17 năm 2013